

مجلس با تصویب طرح صیانت گامی بزرگ در راستای کاهش ظرفیت اجتماعی برداشت!

زهدستان بهارستان

درحالی که با اعلام شبانه خودمختاری قسمت‌های شرقی اوکراین اخبار این اتفاق فضای رسانه‌ای دنیا را تحت‌تاثیر قرار داده، در ایران شوک‌های خبری دیگری نیز انتشار یافته است. در هفته جاری دو خبر در جامعه منتشر شد که به‌طور واضح دو پیام متضاد درمورد توجه به جایگاه مردم را به جامعه منعکس کرد. روز دوشنبه سرهنگ دوم صادق فلاحی و سروان علیرضا حنیفه‌زاد در سانحه سقوط هواپیمای آموزشی در تبریز به شهادت رسیدند. اگرچه نقص فنی هواپیما می‌توانست دلیل خوبی برای اجکت خلبانان و رها کردن هواپیما درحال سقوط باشد، اما این دو خلبان پایگاه شکاری تبریز حفظ جان مردم را ترجیح داده و تلاش داشتند تا پرواز را به محلی غیرمسکونی هدایت کنند؛ تلاشی که به قیمت شهادت این دو خلبان به‌ثمر نشتست. دیروز اما یک اتفاق دیگر به تشنج خبری این هفته دامن زد. نمایندگان مجلس در جلسه کمیسیون مشترک طرح حمایت از حقوق کاربران در فضای مجازی که در افکار عمومی به صیانت از فضای مجازی شهرت دارد، با ۱۸ رای کلیات این طرح را در کمیسیون تصویب کردند؛ موافقتی که باتوجه به مخالفت‌های بسیاری از مردم در فضای مجازی نسبت‌به طرح صیانت می‌تواند پیام بی‌توجهی به مردم را به جامعه مخابره کند. در ادامه برخی از آسیب‌هایی که شیوه کنونی تدوین و تصویب طرح صیانت در جامعه برجای می‌گذارد را موردبررسی قرار می‌دهیم.

ضربه به افکار عمومی

در شرایطی که اختلالات اینترنت اخیرا منجربه اعتراض کاربران شبکه‌های اجتماعی شده است، هرگونه پاسخ غیرمنطقی به این اعتراض افکارعمومی، خروجی ای غیر از تشدید آن نخواهد داشت. این وضعیت زمانی که به تصور مردم از طرح صیانت گره می‌خورد، هرگونه تصمیم‌گیری درمورد این طرح را نیز با حساسیت بیشتری مواجه می‌کند. جلسه روز گذشته مجلس و تصویب طرح صیانت آن هم درست در بحبوحه انتقادات به اختلالات اینترنت نشان می‌دهد که این حساسیت به هیچ وجه در اذهان برخی نمایندگان درک نشده است.

گفت‌وگو

محمدصالح مفتاح، فعال سیاسی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

مجلس در طرح صیانت، صدای مردم را می‌شنود؟

عمومی از فرآیند قانون گذاری کم‌رنگ می‌شود. این به‌نظرم مهم‌تر محتواس،

صیانت، طرحی با ابهامات بسیار برای مردم و کارشناسان

گفت‌وگو را با این سوال ادامه دادم که مردم تا چه میزان نسبت به محتوای این طرح آف‌تخ‌شد‌اند. این پژوهشگر وفعال سیاسی در پاسخ گفت: «درمورد محتوا چند مساله جدی وجود دارد؛ اول اینکه در بسیاری از موارد نام‌برده در طرح ابهام‌وجود دارد.مثلا ارجاع به کمیسیون‌های تنظیم‌گری بدون اینکه قوانینی در مورد عملکرد آنها و قوانینی که باید آنها به صورت ماهوی رعایت کنند، درنظر گرفته‌شود. مثلا حقوق کاربران ال‌آن در کشور ما قانون ندارد یا حقوق کودک در فضای مجازی ضابطه‌مند نیست و وقتی قرار است مساله تنظیم‌گری در این موضوعات را مطرح کنیم و به یک کمیسیون ارجاع بدهیم، قواعد ماهوی آن مشخص نیست و این ابهام باعث می‌شود که فضای کسب‌وکارهای دیجیتال وفضای مجازی غیرقابل پیش‌بینی شود. وقتی که فضای یک کسب‌وکار قابل پیش‌بینی نباشد، سرمایه‌گذاری در آن کاهش پیدا می‌کند. اعتمادمردم برای اینکه در آن فضا حضور پیدا کنند، کم می‌شود. به همین دلیل در شرایطی که مشکلات مختلف اقتصادی وجود دارد و کسب‌وکارها مشکل دارند و از طرفی رشد فضای مجازی در کشورهای دیگر و کسب‌وکارهای اینترنتی در کشورهای همسایه ما دلیلی برای مهاجرت ایجاد کرده است، تصویب طرحی همانند صیانت درست نیست و به جای قانون گذاری برای حمایت از افکار عمومی، متأسفانه قانونی را دارند می‌گذارند که به این فضا لطمه شدیدی خواهد زد. به نظر من، هم زمان‌بندی تصویب این طرح در شرایط حال حاضر غلط است، هم محتوا غلط است و هم شیوه بحث و ارائه نظر غلط است و همه اینها یکدیگر را تشدید می‌کنند تا مردم با نگرانی به فضای مجازی و فضای اجتماعی نگاه کنند. نگرانی برای کسب‌وکارهای کوچک خیلی بیشتر از کسب‌وکارهای بزرگ است. به‌خصوص شما ببینید کسب‌وکارهایی را که دربستر شبکه‌های اجتماعی فعالیت می‌کنند، معمولا از آف‌شار بسیار قدرتمند و توانمند نیستند که بتوانند به راحتی خودشان را با فضای جدید هماهنگ کنند. مثلا شما اگر یک کسب‌وکاری مانند دیجی کالا را درنظر بگیرید، ما وب‌سایت و اپلیکیشن خودش به راحتی ممکن است بتواند مخاطبانش را حفظ کند اما اگر یک کسب‌وکار کوچکی که در اینستاگرام فعالیت می‌کند و دارد یک کسب‌وکار کوچک اداره می‌کند، او نمی‌تواند به راحتی با شرایط جدید خودش را هماهنگ کند.»

دولت سرمایه اجتماعی را حفظ می‌کند؟

مفتاح در ادامه به‌نظر وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات، عیسی زارع‌پور درباره طرح صیانت پرداخت و بیان کرد: «میزاپور، نماینده وزارت ارتباطات در تمام فرآیندهای تصویب این طرح، موافقت وزارت ارتباطات را اعلام کرده و گفته است که ما با اصلاحاتی که روی این طرح انجام شده است، کاملا موافق هستیم. هرچند در فضای عمومی و رسمی دولت مسئولیتی در قبال طرح نپذیرفته‌است اما نماینده وزارت ارتباطات در کمیسیون این‌گونه صحبت کرده است. مساله اساسی در این موضوع این است که دولت باید مسئولیت و نقش

خودش را بپذیرد. اصل بر این است که برای قانون گذاری باید لوایح در مجلس به رای گذاشته‌شود. اولویت لایحه بر طرح را هم رهبری به مجلس تذکر دادند. درباره طرح صیانت با چنین اهمیت بالایی، دولت حاضر به ارائه لایحه نشده و همان‌طور که قبلا گفتم، از ابتدا در طرح اشکالات بسیاری وجود دارد و مساله این است که قوانین از سوی دولت اجرایی می‌شود و دولت باید موردی را بپذیرد سپس اجرا کند. این بسیار مهم است و سیدابراهیم رئیسی باید به‌عنوان رئیس شورای عالی فضای مجازی و رئیس دولت به صحنه تصمیم‌گیری درباره این طرح بیاید. اینکه در صحنه تصمیم‌گیری درباره طرح صیانت نباشند، به نظر می‌رسد غلط است.»

مشکل، نبود قانون نیست

مفتاح در ادامه به تغییر شیوه قانون گذاری با توجه به نیاز جامعه گفت: «یک نکته هم درباره تغییر دولت بگویم؛ طرحی و تدوین این طرح دقیقا در زمانی رخ داد که دولت روحانی، بر سر اجرای مصوبات شورای عالی فضای مجازی اختلاف‌نظر داشت اما تغییر این دولت شرایط را عوض کرده‌است. ما باید بپذیریم که رئیسی قانونمدار است و مصوبات شورای عالی فضای مجازی را اجرا می‌کند. به‌نظرم باید تغییر می‌کرد. فکرمی‌کنم حتی ضرورت قانون طرح صیانت در شرایط کنونی مورد سوال است که آیا ضرورت دارد یا ندارد؟ تا نیاا اگر ضرورت دارد، این محتوای می‌تواند آن نیاز را برطرف کند یا خیر. خیلی از مشکلاتی که در فضای مجازی داریم، مشکل عدم وجود قانون نیست، بلکه مساله عزم در اجراست. کمیسیون عالی تنظیم‌گری، مصوبه جلسه هشتم شورای عالی فضای مجازی است و برای امروز و دیروز نیست و اگر مصوبات اجرا نمی‌شود به عزم سیاسی مدیران کشور برمی‌گردد که تا به حال عزمی برای اجرای این قوانین نداشتند و نخواستند مصوبات را اجرایی کنند و این‌گونه نیست که فکر کنیم با نوشتن قانون و آوردن برخی از مصوبات شورای عالی فضای مجازی در مجلس و تصویب آنها، می‌توانیم آنها را اجرایی‌تر کنیم. برای مثال، ما چند سرویس‌هنده خارجی را بدون حکم قضایی ساماندهی کردیم. اما آتهایی را که عزمی در اجرای حکم قضایی اش نداشتیم نتوانستیم اجرایی کنیم، مانند توئیتر، تلگرام و در مورد اینستاگرام علت رغم دستور قضایی که وجود دارد ما فیلتر نکردیم. در چنین چیزی ما اندک طرح صیانت هم همین است. ما بیش از آنکه نیازمند قانون باشیم، نیازمند عزم، اجماع نظر عمومی و فهم عمیق از فضای مجازی هستیم. نیازمند این هستیم که بتوانیم آینده خودمان را در فضای مجازی ترسیم کنیم که قرار است کشور به چه سمتی برود. اگر اقتصاد دیجیتال به‌عنوان یکی از پیشران‌های اقتصاد در همه دنیا به‌خصوص در دوران پساکرونا مطرح‌شده و رشد چند برابری داشته باشد، ما باید متناسب با شرایط آینده قانون بگذاریم به متناسب با شرایط گذشته. متأسفانه طراحان این طرح به این موضوعات توجه کافی ندارند.»

ناصر ایمانی، کارشناس مسائل سیاسی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

تصویب طرح صیانت به سرمایه اجتماعی دولت صدمه می‌زند

با هدف بررسی تبعات تصمیم روز گذشته کمیسیون مشترک طرح حمایت از حقوق کاربران فضای مجازی مجلس، در تصویب کلیات طرح صیانت و اثرات احتمالی آن بر افکار عمومی، با ناصر ایمانی، کارشناس مسائل سیاسی گفت‌وگو کرده‌ایم. او در ابتدا با تاکید بر اینکه تصویب نهایی طرح صیانت در شرایط کنونی کشور باعث آشفتگی افکار عمومی می‌شود، گفت: «اگر پیش از تصویب طرح‌هایی مانند طرح صیانت، اقلع عمومی صورت‌نگیرد، این طرح در نتیجه باعث آشفتگی افکار عمومی خواهد شد، سپس افکار عمومی این موضوع را به‌سرعت پایین اینترنت در چند هفته اخیر ربط می‌دهد و بر آن اساس نتیجه‌گیری می‌کند. ممکن است این نتیجه‌گیری غلط باشد، اما به‌رحال افکار عمومی این چنین نتیجه می‌گیرد، بنابراین مسئولان باید به افکار عمومی توجه داشته باشند، چون صرفا چیزی که مسئولان متوجه می‌شوند ولو اینکه به‌درستی هم متوجه شوند باید آن را برای افکار عمومی شرح دهند و مردم نسبت به آن آف‌تخ‌شوند. هدف نباید صرفا این باشد که کاری انجام شود، باید درست اجرا کردن امور مدنظر باشد. یکی از مسائلی که قانونگذاران همواره باید در قانون‌گذاری به آن توجه کنند، مساله افکار عمومی است. آن چیزی که مسئولان فکر می‌کنند بعضا با آن چیزی که مردم از رویدادی برداشت می‌کنند، متفاوت است. به هر طریقی باید افکار عمومی را قانع و مردم را نسبت به آن طرح توجه کرد، قوانینی که قرار است در مجلس یا در دولت تصویب شود، ابتدا باید آف‌تخ افکار عمومی را در دستورکار خود داشته باشد. افکار عمومی را به هیچ دلیل نمی‌توان نادیده گرفت. تصویب چنین طرح‌هایی قبل از کار کارشناسی و آف‌تخ افکار عمومی به مصلحت کشور نیست. درحال حاضر فضای مجازی و اینترنت برای بخش عمده‌ای از نهادهای کشور یک مساله مهم و حیاتی است. برخی حتی اشتغال‌شان از طریق فضای مجازی است. الان کمتر کسی است که اینترنت و فضای مجازی برای او کاربردی نداشته باشد. تقریبا تمام افراد باسواد کشور به یک نوعی با این فضا ارتباط دارند.» ایمانی با اشاره به اثرگذاری مستقیم اقدام اخیر تعدادی از نمایندگان مجلس بر سرمایه اجتماعی دولت سیزدهم اینطور ادامه داد: «ما باید به سرمایه اجتماعی توجه بسیار ویژه‌ای داشته باشیم. اولویت در اجرای هر طرح و برنامه‌ای در کشور به‌خصوص در مجموعه‌ای از حکمرانان اعم از قوای سه‌گانه باید حفظ و افزایش سرمایه اجتماعی باشد. حکمرانان باید به این توجه کنند که افکار عمومی چه‌نگاهی به آن طرح یا برنامه دارد؟ لزوما برداشت و نگاه حکمرانان به یک مساله با نگاه و برداشت مردم یکسان نیست. بعضا ممکن است مردم حتی متوجه منظور با نگاه حکمرانان در آن مساله نشوند. الان درمورد طرح صیانت اگر آمارگیری شود، برداشت اکثر عامه مردم از این طرح این است که دولت می‌خواهد اینترنت را محدود کند. این برداشت یا درست است یا غلط. اگر درست است، دولت چه دلیل قانع‌کننده‌ای برای محدودیت دارد؟ اگر غلط است، این مشکل مسئولان است که نتوانستند افکار عمومی را توجیه کنند که طرح صیانت مساوی با محدودیت نیست. الان اگر در جامعه با هر کدام از مردم صحبت کنید، هیچ کس نسبت به تصویب این طرح صیانت برداشت خوبی ندارد، یعنی درحال حاضر این طرح کارکرد ندارد، چون پشتوانه سرمایه اجتماعی ندارد. یک نکته قابل توجه هم وجود دارد، الان چون خط‌مشی سیاسی دولت و مجلس نزدیک به هم است، هر کاری که مجلس کند، به‌پای دولت نوشته می‌شود و این اقدام مجلس به سرمایه اجتماعی دولت صدمه می‌زند. به نظر من یکی از تصمیماتی که در مجموعه دستگاه‌های حاکمیتی گرفته می‌شود، اصطلاحا پشت درهای بسته است، یعنی یک‌سری از تصمیم‌گیرندگان بر این باورند چیزی را که به‌نفع مردم است، ما تشخیص می‌دهیم و آن را هم اجرا می‌کنیم. این رویکردی خطرناک است. اگر مجلس فکر می‌کند چیزی به سود مردم است، قبل از اجرای آن باید افکار عمومی را توجیه کند. این توجیه افکار عمومی بسیار اهمیت دارد ولی متأسفانه در دستور کار برخی مسئولان قرار ندارد.»

اعلام کرد ۷۱ درصد از جوانان ۱۸ تا ۲۹ساله‌ای که پیش از آن کاربر تلگرام بوده‌اند با استفاده از فیلترشکن‌ها همچنان مشغول استفاده از این پیام‌رسان هستند. تلگرام، یک نمونه از مثال‌هایی بود که نشان می‌دهد شکست سیاست فیلترینگ و ایجاد محدودیت، بدون جلب رضایت مردم و آف‌تخ افکار عمومی، دیگر به یک مساله روشن و محرز تبدیل شده است. درنهایت سوال اینجاست که چرا تصمیم‌گیران با وجود تجربه‌های شکست‌خورده در این حوزه که تعدادشان هم کم نیست، همچنان تلاش برای آف‌تخ افکار عمومی و جلب رضایت مردم را جزء وظایف خود نمی‌دانند.

نگرانی مردم بحق است

به‌نظر می‌رسد خوشبختانه یا متأسفانه جدی‌ترین مانع تصویب نهایی و اجرایی‌شدن این طرح مردم هستند. «خوشبختانه» از این بابت که نمایندگان موافق طرح برای اجرایی کردن آن ناچار به جلب رضایت حداقل بخشی از جامعه هستند. «متأسفانه» هم، از این منظر که ۱۸ نماینده موافق با کلیات طرح با روش غلطی که برای به‌تصویب رساندن آن پی گرفتند، خود را مقابل مردمی قرار دادند که نه‌تنها به‌درستی آف‌تخ نشده بودند، بلکه مخالفت گسترده‌شان با تصویب این طرح را نیز در هر بستری که در اختیار داشتند ابراز کرده بودند. نکته قابل توجه اینکه مردم در یک جمله، نگران تبعات تبدیل این طرح به قانون هستند، مردمی که برای جبران خسارات ناشی از همه‌گیری کرونا و شرایط بد اقتصادی به کسب‌وکار و معیشت‌شان، به استفاده از پلتفرم‌ها و پیام‌رسان‌ها جهت حفظ ارتباط با مشتری روی آوردند حالا علاوه‌بر وضعیت کسب‌وکارشان باید این دلهره را تحمل کنند که در نتیجه تصویب این طرح چه اتفاقی برای بستری که در آن موفق به ایجاد ارتباط با جامعه هدف‌شان شده بودند، خواهد افتاد؟ اگر بخواهیم واقع‌گرا باشیم، پلتفرم‌ها و پیام‌رسان‌هایی که در مفاد این طرح به احتمال ایجاد محدودیت برای آنها اشاره شده است، بسترهایی نیست که بتوان در مدت‌زمان کوتاهی صاحبان کسب‌وکار و دیگر افراد جامعه را که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در این بسترها حضور دارند، به اجبار به‌سوی استفاده از بسترهای ایرانی مشابه آن سوق داد. همان‌طور که در نمونه فیلترینگ تلگرام و عدم همراهی کافی